

Farkas Péter

A családi életre nevelés bevezetésének alapkérdései

Bevezető gondolatok

Számos felmérés¹ igazolja, hogy a családok megrendült helyzete társadalmunk első számú tragédiája, és e krízis alapvetően a párkapcsolatokban bekövetkezett változások következménye. A párkapcsolatok növekvő labilitásának, és megromlásuk, felbomlásuk magas gazdasági és társadalmi költségeinek ismeretében alapvető társadalompolitikai célnak tekinthető a párkapcsolatok minőségének és stabilitásának javítása.

A kutatások arra is rámutattak, hogy a köznevelésből hiányzott a család értékékként való bemutatása és a családi életre nevelés. Ugyanakkor hangsúlyozzuk, hogy korunkban nem a család (intézménye), hanem az értékrend van válságban, s éppen a család lehet a kivezető út ebből a nehéz helyzetből. Úgy tűnik, hogy a nevelés tekinthető a legfontosabb és leghatékonyabb eszköznek a családbarát szemléletmód és az emberi élet tisztelésének kialakításában.

Mivel sokféle hatás éri a fiatalokat, nekünk is több oldalról kell közelítenünk, amikor harmonikus családi életük felé szeretnénk segíteni őket. E feladat megoldásának egyik lehetséges útja a *családi életre nevelés* szervezett megjelenése az iskolában, a szülők bevonásával.

Természetesen a családi életet a családban lehet igazán megtanulni, hiszen ez a személyes kötődések elsődleges színtere. Azonban korunkban a családok jelentős része egyre kevésbé tudja betölteni a rendeltetését, ezért egyre nagyobb feladat hárul az iskolákra és más nevelő intézményekre. A család és az iskola szoros együttműködésére van szükség, hisz közös felelősségünk, hogy a felnövekvő generáció boldogabb családi élet kialakítására legyen képes. Ha a családok nem tudnak jó példát mutatni gyermekeiknek, különösen fontos, hogy a fiatalok jó mintát lássanak, kapjanak az iskolában, a munkába bevont hiteles családok által is.

Az új Nemzeti Alaptantervben (NAT) kiemelt figyelmet kap az ifjúság nevelésében a családi életre neve-

lés, valamint a társas kapcsolati kultúrára való felkészítés (CSÉN). A NAT, s az elkészült kerettantervek alapján a „családi életre nevelés és társas kapcsolati kultúra” nem lesz önálló tantárgy, hanem néhány tantárgynak szerves részét képezi majd. A Kopp Mária vezette Népesedési Kerekasztal (s köztük e cikk szerzője) együttműködik az Oktatáskutató- és Fejlesztő Intézzel a kerettantervek elkészítésében és a pedagógusok felkészítésében.

A Kerekasztal CSÉN-munkacsoportja kidolgozott egy 40 órás *családi életre nevelés* témakörű pedagógus-továbbképzés programot, melyet a minisztérium elfogadott.² A Károli Gáspár Református Egyetemen 2013. év elejétől elinduló programhoz csatlakozhatnak az egyetemek és főiskolák, átvéve a képzési anyagot.

Mind az elkészült kerettantervnek, mind a pedagógus-továbbképzésnek távlati célja, hogy az egész oktató-nevelő munkát áthassa a családi életre nevelés, hogy a család értékének hangsúlyozása minél inkább a középpontban álljon.

Nevelés – családi életre nevelés

Minden kor emberének magától értetődő volt, hogy a felnőttkorba érők átadják a fiatalabbaknak tapasztalataikat, így segítve hozzá az új generációt a közösség életéhez való zavartalan és harmonikus kapcsolódáshoz. Teljesen természetes ez a gondolat: az ember nem kész személyiséggel születik: ki kell bontakoztatnia saját karakterét, mintegy meg kell alkotnia önmagát. Sajátos megfogalmazással kijelenthető, hogy az ember „húsz évig fészeklakó”, azaz nagyjából két évtizedig nevelésre van szüksége, hogy érett módon elfoglalhassa és felelősen betöltsen helyét a közösségben.³

A legtöbb nyelv, és köztük a magyar is a nevelést növelésként tartja számon. Aki nevelést kap, az emberi mivoltában és értékeiben gazdagabbá válik. A nevelést akár szakember (pedagógus), akár szülő végzi,

mindig ezt az üzenetet tartalmazza: formálódj ilyen né, és akkor majd bele tudsz simulni a szűkebb (család, óvodai és iskolai csoport, település) és tágabb (társadalom, emberiség) értelemben vett közösségekbe.

Emberré válni annyi, mint kiteljesedni a lehetőségek határain belül. Ez pedig minden állapot továbbfejlesztését jelenti a több, az épebb, a teljesebb, a tökéletesebb irányában.

A pedagógusi hivatás azoknak az osztályrésze, akik sajátos hajlammal rendelkeznek: akik valóban formálni szeretnék a gyerekeket és a fiatalokat, s akik idejüket, figyelmüket, szeretetüket, azaz életüket ennek a tevékenységnek tudják szentelni. S alkalmasságuk következtében meg tudnak birkózni a nevelés nehézségeivel és (átmeneti) kudarcaival is.

A nevelő kulcsszereplője a nevelésnek: vezető és irányító, valamint segítő és tanácsadó szerepet egyaránt be kell töltenie.⁴ A pedagógia három ismérven határozza meg, mi jellemzi a jó pedagógust, azaz nevelőt: 1. a szaktudás, 2. a gyermekszertet, 3. a kiegyensúlyozott személyiség. Ha mindhárom feltétel adott, akkor életpéldájával hiteles példakép válik belőle, s valóban maradandó nyomot hagy a nevelt személyiségben.

A Családi Életre Nevelés (CSÉN) terén a legfőbb célunknak a házasság és a család védelmét, erősítését tekintjük, mivel a család szeretetteljes gondoskodása, biztonságot adó légköre nélkülözhetetlen és pótolhatatlan a gyermek egészséges fejlődése szempontjából.

„A családi életre nevelés a rendszerszemléleten keresztül az egészséges családi működésre összpontosít elsősorban megelőzési célokkal. Az egészséges működéshez szükséges készségek és tudások széles körben ismertek: jó kommunikációs készségek, az emberi fejlődés jellegzetességeinek ismerete, jó döntéshozatali képesség, pozitív önértékelés és egészséges személyközi kapcsolatok.

A családi életre nevelés célja ezeknek a készségeknek és ismereteknek a tanítása az egyének és családok optimális működése érdekében. A professzionális családi életre nevelők további társadalmi kérdésköröket is bevonnak, mint a pénzügyek, képzés, család és munka egyensúlya, szülői szerep, szexualitás, nemi identitás és más, a család kontextusát érintő témák. Abban hisznek, hogy az olyan társadalmi problémák, mint a különböző szerekekkel való visszaélés, családon belüli bántalmazás, munkanélküliség, eladósodás és gyermekbántalmazás hatékonyabban kezelhető olyan hozzáállással, amely az egyént és a családot nagyobb rendszerek részeként tekinti. Az egészséges családi működés ismerete alkalmas lehet a

felsorolt problémák megelőzésére vagy minimalizálására. A családi életre nevelés ezeket az információkat közvetíti osztálytermi keretekben, vagy más nevelési módokon, eszközökön keresztül.”⁵ (National Council on Family Relations, 2010.)

A családi életre nevelés múltja, egyes aspektusai, és a családpedagógiai hatásrendszer

Tágabb értelemben vett családi életre nevelés már az ókorban is folyt.⁶ Arisztotelész szerint „a nevelés felkészíti a szülőket a gyermeknevelésre”. Intézményes, szervezett formában azonban viszonylag új jelenségnek számít, a XX. századig ugyanis a családi életre nevelés a család természetes funkciója volt. Az új század sajátossága, hogy a nevelés intézményesült, ezzel sok minden (többek között a családi életre nevelés is) áthelyeződött a család természetes feladatai közül más szervezetekre, intézményekre (iskola, egyház stb.).

Azonban már a XIX. században, a líceumok oktatásában sok helyütt található utalás az anyaságra nevelésre.⁷ A XIX. század végén már voltak iskolások körében tartott egészségnevelő, csecsemőgondozási tanfolyamok a Magyar Vöröskereszt szervezésében. A legnagyobb nevelők szükségesnek tartották a szülőkkal is foglalkozni a nevelés, az oktatás sikeréhez.

A XX. sz. elejétől egyre több iskola készítette fel a gyermekeket rendszeresen az anyák napja megünneplésére. A családi nevelés segítésére sok helyen szervezték meg a szülők iskoláját. A legszegényebbek körében a gyermekek különleges gondozása témájában indítottak foglalkozásokat; a betegségekről, azok megelőzési lehetőségeiről pedig a Magyar Vöröskereszt, a Zöld Kereszt révén a védőnőket is mozgósítva, tanórán kívüli iskolai egészségügyi programokat tartottak, nevelési és szociális segíttéssel is.

Az 1907-ben létrejött American Home Economics Association az első olyan szervezet, amely az otthonteremtés, a családi pénzgazdálkodás és ezzel közvetve a családi életre nevelés feladatait is vállalta Nyugaton.⁸ 1938-ban megalakult a családi életre nevelés legnagyobb ernyőszervezete, a National Council on Family Relations.

Magyarországon az 1970-es években születtek családi életre nevelő kezdeményezések:⁹

1. Irányelvek az ifjúság családi életre neveléséhez (Egységügyi és Művelődési Minisztérium, 1974.)

2. Családi életre nevelés az osztályfőnöki órán (Országos Pedagógiai Intézet, 1975.)
3. Házasság előtt (Minisztertanács Tanácsi Hivatala, 1974-1979.) – a házasságkötést megelőző család- és nővédelmi tanácsadás tananyagául szolgált.

A történelmi egyházak jegyesoktatás keretében igyekeztek érvényesíteni az egyházi élet sajátos szempontjait a házasságra való felkészítésben. Szervezett, intézményes formában Magyarországon az 1990-es években indult el a családi életre nevelés:¹⁰

1. Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola Családpedagógiai Intézete (SACSI) 1990-től. Jelenleg a Főiskolán Családtéológiai stúdiumok folynak. A CSÉN-programot Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes vezetésével Kecskeméten oktatják.
2. Timóteus Társaság (Fiatalok az Élet Küszöbén – FÉK – 1994.)
3. Ketten Együtt Házassági Felkészítő és Tanácsadó Műhely (Prepare/Enrich – 2007.)
4. Magyar Családi Életre Nevelő Munkacsoport megszervezése – 2010.
5. Adventista Téológiai Főiskola Családi Életre Nevelés szakirányú továbbképzése – 2011.
6. Három Királyfi, Három Királylány Mozgalom – 2011.
7. Népesedési Kerekasztal – 2011.

(Utóbbi kettőt az azóta sajnálatosan elhunyt Dr. Kopp Mária professzor asszony indította útjára.)

A családi életre nevelés egyes aspektusait Buda Béla professzor úr fogalmazta meg:¹¹

1. A családi élet motivációi és készségvilága
2. Kötődés, szeretet, intimitás, kapcsolat, szexualitás
3. Gyermek iránti vágy, önreprodukciós tervek, családalapítás, gyermeknevelés
4. Házassági minták
5. A szülői család rejtett hatásai
6. Ideálok, értékek, normák a családra vonatkozóan
7. Hagyományos és modern család, nukleáris család, nagycsalád
8. A család alternatívái: csonka, rekombinatív család
9. A válás dilemmái, hasadás és multiplikáció
10. A család normalitása és patológiája
11. Családi életre nevelés az egyes életkorok-

ban: óvodai nevelés, általános, középiskolai, felsőoktatás

12. Tudományos megközelítés a családi életre nevelésben:
  - szülők képzése – gyermekvállalási döntés, kommunikációs tréningek, kapcsolati és intimitási tréningek, pár- és családkonzultáció
13. A szexuális nevelés
14. Ismeretek a szexualitásról fejlődés-lélektani aspektusból
15. Önértékelés, empátia, intimitás
16. A szexualitással és párkapcsolatokkal összefüggő kommunikáció fejlesztése
17. Gyermek vállalása
18. A szülő-gyermek kapcsolat – közös felkészítés a szülésre, a pár részére, apai szerepgazdagítás
19. A csalárendszer kinyitása a környezet felé, a kortárs kapcsolatok szerepe
20. Intézményes nevelési lehetőségek
21. Egészségügyi, közösségi, egyházi gyermek-szervezeti fejlesztő programok
22. Kortárs segítői programok
23. Iskolai keretek közötti szexuális nevelés
24. Képzési lehetőségek tanárok, segítő foglalkozásúak részére
25. Családi élet és társadalom
26. Családkutatás, családpolitika.

Családpedagógiai hatásrendszer

A pedagógia egyrészt tanulhat a jól működő család nevelő munkájának módszereiből, másrészt figyelembe veheti, erősítheti, formálhatja a szülők határait.¹² Ne helyettesítse a szülőket, inkább a rászoruló szülőt segítse a nevelői feladatának teljesítésében.

A megelőző célú családi életre nevelés feladatai:

Szemléletformálás – a családdal. Gyermeki fejlődéssel, egészségmegőrzéssel, családi neveléssel kapcsolatos ismeretek, értékek közvetítése.

Cselekvés és viselkedésfejlesztés a családi, egészségi, érzelmi, erkölcsi pedagógiai értékek érvényesítésével. *Közvetetten a családi közösségek fejlesztése.* Az érték-közvetítés kiterjed a családon belüli kapcsolatokra, követelményekre, módszerekre is.

A problémamegoldó- korrekciós – célú pedagógiai családgondozás feladata a konkrét – családon kívüli, családon belüli – viselkedés formálása, változtatása. A pedagógiai családgondozás a nehezen működő családi

közösség fejlesztésére-formálására és a családtagok önfejlesztésének segítésére irányul.

Ahol a gyermek túlságosan *alárendelt*, ott a gyermek érdekérvényesítésének támogatása, ahol a gyermek *„uralkodik”*, ott a családhoz való alkalmazkodás érvényre juttatásának támogatása.

Ahol *a szülők túlzottan rivalizálnak*, egymás elleni gyűlölködésük elvonja őket a gyermekre figyeltől, ott a gyermek mentesítése attól, hogy viselkedészavarral vonja önmagára a figyelmet, itt a befolyásolás a szülői kapcsolat és a gyermek megerősítésére, a vélekedések elfogadására, az igények kifejezésére, kielégítésére irányul.

Családi életre nevelés és társas kapcsolati kultúra főbb témakörei, céljai és alapelvei

A következő témaköröket látják fontosnak a Népesedési Kerekasztal CSÉN-munkacsoportjai:¹³

1. Önismeret és érzelmi intelligencia (saját élmények, megtapasztaltak alapján tudatosítható)
2. Jellem és értékrend (a személyiség alakulása és alakítása, jellemformálás, értékválasztás)
3. Kommunikáció, konfliktuskezelés (én-temi, generációk közötti kapcsolat, erőszakmentes kommunikáció stb.)
4. A család működése, különböző szintjei (érték jobban, mi zajlik a családban, például szerepvállalások, kölcsönösség, feladatmegosztás, érzelmek, indulatok kezelése stb.)
5. Családi gazdálkodás (pénz, idő, fogyasztás, értéklétréhez, tervezés, adni-kapni stb.)
6. Szexualitás (érzelmi, lelki, kapcsolati, fizikai, biológiai, felelősségteljes s boldog szexualitás)
7. Változások kezelése (fejlődés, alkalmazkodás, krízis, erőforrások, feszültség-tűrési, veszteségkezelés, tervezés, jövőkép, értékőrzés stb.)
8. Veszélyek, devianciák (feszültség-, illetve agressziókezelés, függőségek, mintakövetés, nyílt kommunikáció, segítő háló stb.)

Minden életkorban megjelenik a családi élet és a társas kapcsolatok problematikája, az osztályfőnöki órától kezdve a különböző tantárgyakig, az Életvitel és gyakorlati ismeretek és az Etika című tárgyakban explicit módon is. A család-órákon a tanulók – életkori sajátosságaik figyelembevételével – bevezetést kapnak a következő témákba:

A. Önismeret, jellemnevelés, serdülőkor

A helyes önismeret és önértékelés, a jellemnevelés, a személyiségfejlesztés, a kommunikációs készség és a konfliktuskezelő képesség fejlesztése.¹⁴ A szeretettipusokkal, az elfogadó szeretettel való ismerkedés. A szeretetnyelv tanítása: elismerő szavak, minőségi idő, ajándékozás, szívességek, testi érintés. Az értékközvetítő példaképek szerepe életünkben. Az igazságra épülő értékrend megismerése. A szabadidő értékes eltöltése.

Hogyan segíthetünk a gyermekeknek, fiataloknak abban, hogy helyesen használják a tömegkommunikációs eszközöket?

A barátságok szerepe. A serdülőkor sajátosságainak: a lelki és biológiai változások szépségeinek és gondjainak megélése. Mivel a serdülőkorú fiatal úton van már leendő családi élete felé, a családtervezés tágabb értelemben egy életmódot is jelent számára. Mindez magában foglalja a lelki ráhangolódást, az egészséges táplálkozást, a megfelelő testedzést, a káros szenvedélyektől való tartózkodást (káros szenvedélyek prevenciója, AIDS- és drogmegelőzés).

B. Érzelmi intelligencia és emberi kapcsolatok¹⁵

Az érzelmi intelligencia az a képességünk, melylyel érzelmeinket értelmes módon tudjuk kezelni. Minden ember meghatározott értelmi képességgel rendelkezik, amely kiaknázható, de nem növelhető. Az érzelmi intelligencia azonban fejleszthető.

Ha valaki nem képes saját érzéseit megérteni és feldolgozni, akkor igen sok nehézsége támad majd mások érzéseinek megértésében is. A diákok érzelmi tudatosságának erősítése, érzelmi intelligenciájának fejlesztése segíti őket a konfliktusok kezelésében, indulataik, vágyaik, érzéseik elhelyezésében, helyes döntéseik meghozatalában, célok elérésében és egészséges kapcsolatok megélésében.

C. Nemiség, szerelem, párválasztás, felkészülés a házasságra, házasságot, családtervezés¹⁶

Ismerkedés a termékenységi tünetekkel, a női ciklus történéseivel. Így remélhetőleg hozzájárulhatunk a fiatalok termékenység- és egészségtudatának kialakításához. A szerelem, a párválasztás, a házasságra való felkészülés, a házastársi elköteleződés és hűség, az egymásért való közös felelősségvállalás. A felelős szexualitásról érthető és őszinte felvilágosítás, és az arról való kommunikáció elősegítése.

A szexualitás az élet egyik legszebb ajándéka, nagy öröm forrása két, egymással szeretetben elkötelezett ember számára. Fontos kiemelni azonban,

hogy benne foglaltatik az élet továbbadásának lehetősége is. Hangsúlyozni szükséges a szülői hivatásra való tudatos felkészülést, mely nélkülözhetetlen a felelős szülővé válás során. Karrier és/vagy hivatás? Siker és/vagy boldog családi élet?

Kiemelten fontos feladat a családi szerepek áttekintése, a család értékének hirdetése. Teljes körűen kell tájékoztatni a családtervezési módszerekről, melyre az átgondoltság, a tervszerűség és a felelősség jellemző.

D. *Gyermeknevelés, az emberi élet értéke a fogamzás pillanatától a természetes halálig*¹⁷

A gyermek ajándék: férj és feleség kapcsolatának beteljesedése, gyümölcse. Rá kell tekinteni a családban élő generációkra, a családi szerepekre. A hagyományok megismerése és ápolása, a múlt értékeinek felidézése és követendő példája, az emlékek megtartó ereje.

Beteg, fogyatékos, és/vagy idős ember a családban – az empátiás és szolidaritási készség fejlesztése. A tisztelet fontosságának hangsúlyozása. A gyász, a veszteség feldolgozásának, a „gyászmun-ka folyamatának” bemutatásával lehet hatékony segítséget nyújtani ebben a nehéz kérdésben. A nagycsaládok, illetve több generáció együttélése, konfliktushelyezetei és azok kezelése.

A családi életre nevelés legfontosabb eleme azonban nem a tanítandó anyag vagy egy országos stratégia, esetleg program vagy kampány. A legfontosabb láncszem a fiatal körül élő felnőtt, a vele naponta találkozó oktató, pedagógus, akinek személye, törődése, szeretete, figyelme, értékrendje, szokásai, élete – egyszerűen példája – lesz a legnagyobb hatással a következő generációra.

A családi életre nevelés kapcsán felmerülő főbb célok és elvek¹⁸

1. Legfontosabb a házasság és a család védelme, erősítése, mivel a család szeretetteljes gondoskodása, biztonságot adó légkör nélkülözhetetlen és pótolhatatlan a gyermek egészséges fejlődése szempontjából.
2. Az egész társadalom összefogására van szükség, hogy családbarát jogrend és közvélemény alakuljon ki, ahol érték az élet, a személy, a házasság, a család.
3. Szükséges az iskolában a családbarát szemléletmód és az emberi élet tiszteletének kialakítása.
4. Az egész oktató-nevelő munkát hassa át a családi életre nevelés, melyhez elengedhetetlen a

pedagógusok, iskolai szakemberek képzése.

5. A felnövekvő generáció közös felelősség, ezért a család és az iskola szoros együttműködésére van szükség.

A keresztény családok sajátos nevelő tevékenysége

A keresztény család négy feladatát II. János Pál fogalmazta meg a Familiaris Consortio című enciklikájában¹⁹

1. Személyek közössége: a szülők és gyermekek élet- és szeretetközösséget alkotnak, mely a természetes értékvilág mellett a természetfeletti közösséget is ki kell alakítsa és őrizz.
2. Az élet szolgálata. A családtervezés a szülők joga és kötelessége, de benne kell lennie a keresztény Gondviselésre hagyatkozásnak és áldozatvállalásnak is.
3. Részesedés a társadalmi fejlődésben: a család a szeretet, szociális igazságosság és a különféle közösségi erényeknek az első iskolája, mely ilyen módon neveléssel kifejezetten hasznára van a világnak, a társadalomnak.

A család részt kap az egyház küldetéséből: a család belenevelődik a Krisztusról tanúskodó életbe.

A keresztény család nevelő tevékenysége

A keresztény családmodell értékvilágában tanulható meg:

- egymás elviselni tudása (Ef 4,1–2.), melynek révén a másik másmilyen voltát tudom megbecsülni;
- a család fészekmelegét kell sugározni: az anya az ősbiztonság, aki férjéért és gyermekeiért tud élni, testi és lelki kapcsolatban egyaránt. Az apa, a jó feltételeket adó és megszabó szeretet (Gyökössy Endre kifejezésével) olyan korlát, amely nemcsak korlátozó, hanem kapaszkodót lehet benne találni, illetve támaszkodni lehet rá.

Az ember teljes viszonyrendszerét a családban sajátítja el. Itt tanuljuk meg az én-te viszonyt: a másik nemmel, a választott társsal.

A családban sajátítja el az én-ők viszonyt: a világban lévő magatartásunk biztonságát és alapját.

A családban ismerjük meg az én-világ viszonyt: a tárgyak és értékek felismerését és használatát.

A családtól kapjuk az én-ő viszonyt: ahogyan szüleink életében felfedezzük a vallásos életforma elemeit.

A szülők ezt a komplex mintaadást, a nevelést 3 módon közvetítik és adják át a gyermekeiknek:

1. példaadás
2. tanítás
3. fegyelmezés.
  1. A példaadás arra szolgál, hogy a gyermek kövesse azt.
  2. Tanítás: a szülőknek kötelessége, hogy a megfelelő magyarázatokat megadják gyermekeiknek, s hogy meggyőzzék őket a helyes cselekedetekről, s kellő erővel, érzelmekkel telített motivációval serkentsék őket azok megvalósítására.
  3. A fegyelmezés célja a lelkiismeret formálása, de a büntudat oldó hatása is.

A családi nevelés akkor hatékony, ha az önneveléshez segíti hozzá a gyermeket, és erre készíti fel. A család a nevelés természet adta, elsődleges közege, semmiképpen nem pótolható. A családban két alapvető nevelői hatás valósul meg:

1. a szülő-gyermek viszonyban az alá- és fölérendeltséget élék át a családtagok
2. a családban a nevelői hatások megsokszorozódnak (pl. a testvérek révén).

Összegzőképpen

Az ember nem magányos és elszigetelt egyénként él, hanem személyes relációk szövedékében. A felnövekvő gyermek személyisége e kapcsolatokban bontakozhat ki, szabadsága a szeretetben válhat teljessé. A személyes kötődések elsődleges színtere a család. A gyermekek családokban élnek, a család formálja elsősorban bontakozó személyiségüket, amelynek szeretetteljes gondoskodása, igényeket támaztó, mégis biztonságot adó légköre nélkülözhetetlen az első éveikben.

Az iskola és a fiatalokkal foglalkozó minden egyéb intézményes szervezet csupán folytatni tudja a családban elkezdett nevelődési folyamatot. Akár az iskolának, akár más ifjúsági szervezeteknek és mozgalmaknak a családra mint nevelő intézetre kell építeniük, illetve ennek hiányát kell a lehetőségekhez képest pótolniuk.

Mivel korunkban a családok jelentős része súlyos problémákkal küzd, egyre kevésbé tudja betölteni rendeltetését, hivatását.

Néhány évvel ezelőtt természetesen adódott, hogy a gyermekek belenőttek az anya- és apaszerepbe, erre mintát adott a több generáció együttélése is. A mai családok „mikrocsaládként” élnek, ráadásul a

családtagokat a napi tevékenységük inkább elválasztja, mintsem összekötné. Kevés lehetőség adódik a családi szerepek átadására, megtanulására, nem is beszélve a válságokkal küzdő, illetve sérült családokról.

Ezért ma különösen szükségét érezzük a családi életre való tudatos felkészítésnek, s ebben nagyobb feladat hárul az iskolákra és más nevelő intézményekre, szervezetekre. Tapasztalatunk szerint az iskolákban a magas szintű oktatás mellett háttérbe szorult a családi életre való felkészítés.

Az ember élete elválaszthatatlan a családtól, az egészséges és boldog életre nevelés nem képzelhető el családi életre nevelés nélkül.

Irodalom

II. János Pál: Familiaris Consortio, SZIT, Bp., 1981., 46. pont

Buda Béla: Családi életre nevelés, Tankönyv és gyakorlati kézikönyv koncepciója, 1998. In: Buda Béla: Elmélet és alkalmazása a mentálhigiében, Támasz Alapítvány, Bp., 1998.

Czakó Kálmán Dániel: Feladatra hangolás. In: Horváth László (szerk.): Családi nevelés, oktatói kézikönyv, NCSSZI, Bp., 2002.

Dombi Alice – Oláh János – Varga István: A nevelésmélet alapkérdései, APC-Stúdió, Gyula, 2004.

Grész Gábor: Fiatalok az élet küszöbén, Timoteus Társaság, Bp., 2004.

Grész Gábor: A családi életre nevelő programok fontosabb tartalmi elemei, Mester és Tanítvány – Család és ifjúság, 27. szám, Piliscsaba, 2010. augusztus

Horváth László (szerk.): Családi nevelés, oktatói kézikönyv, NCSSZI, Bp., 2002.

Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes: A boldogabb családokért – családi életre nevelés (CSÉN) iskolai program, Mester és tanítvány – Család és Ifjúság, 27. szám, Piliscsaba, 2010. augusztus

Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes – Komlósi Piroska : A családi életre nevelés és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése az iskolában, Új Pedagógiai Szemle, 2001/1-5, OFI, Bp., 2011

Karácsony Sándor: Ocsúdó magyarság. Szokásrendszer és pedagógia, Széphalom Könyvműhely, Bp., 2012.

Kopp Mária et al.: Magyar lelkiállapot 2008., Semmelweis Kiadó, Budapest, 2008.

Mester és Tanítvány, Konzervatív pedagógiai folyóirat, Főszerkesztő: Hoffmann Rózsa, PPKE BTK, Piliscsaba, 27. szám: Család és Ifjúság, 2010. augusztus

Mihalec Gábor: Gyűrű-kúra, Kulcslyuk Kiadó, Bp., 2011.

Mihalec Gábor et al.: A családi életre nevelés története, módszertana és gyakorlata, Új Pedagógiai Szemle, OFI, Bp, 2011/1-5.

Cs. F. Nemes Márta: Családpedagógiai módszertan, MPT Családpedagógiai Szakosztálya, Bp., 2001-2002.

Pongrácz Tiborné – Spéder Zsolt (szerk.): Életünk fordulópontjai 2008., KSH NKI, Bp., 2008.

Pongrácz Tiborné – Spéder Zsolt (szerk.): A családi értékek és demográfiai magatartás változásai, KSH NKI, Bp., 2011.

Schütz Antal: Pedagógia, SZIT, Bp., 2010.

Tarjányi Zoltán: Pedagógia I-III., SZIT, Bp., 1999.

Tarjányi Zoltán: Erkölcsteológiai Tanulmányok XII., Jel Könyvkiadó, Bp., 2011.

Teleki Béla: Kézikönyv a családról I-II., Korda Kiadó, Kecskemét, 2003.

Tomka Miklós: Európai értékrend vizsgálatok 2008., In: Tomka Miklós – Rosta Gergely (szerk.): Mit értékelnek a magyarok?, Faludi Ferenc Akadémia, Agóra IX., Bp., 2010.

Új Pedagógiai Szemle – Családi életre nevelés, 2011/1-5 szám, főszerkesztő: Mayer József, OFI, Bp., 2011.

Családi életre nevelés – Pedagógus továbbképző program, Felelős: Komlói Piroska, Alapítási engedély: 82/147/2012

www.ncfr.org (letöltés ideje: 2012.06.27.) National Council on Family Relations

110/2012 (VI.4.) Kormányrendelet a Nemzeti Alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

Jegyzetek

- 1 A számos kutatásból csupán az ismétlődően végzett, nagyszámú mintán elemzetteket említjük: Életünk fordulópontjai (KSH NKI); A családi értékek és a demográfiai magatartás változásai (KSH NKI); Európai értékrend-vizsgálatok (PPKE); Magyar lelkiállapot (SOTE)
- 2 Családi Életre Nevelés pedagógus-továbbképző program – Alapítási engedély: 82/147/2012
- 3 Tarjányi Zoltán: Nevelés és erkölcs, Erkölcsteológiai Tanulmányok XII., Jel Könyvkiadó, Bp., 2011., III/pp.81–97.
- 4 Tarjányi Zoltán: Pedagógia I-III., SZIT, Bp., 1999., III/115–127.
- 5 www.ncfr.org (letöltés ideje: 2012.06.27.)
- 6 Cs. F. Nemes Márta (szerk.): Családpedagógiai módszertan, CSNA, Bp., 2001-2002., pp.4–15.
- 7 Cs. F. Nemes Márta id. mű, pp.4–15.
- 8 Mihalec Gábor et al.: A családi életre nevelés története, módszertana és gyakorlata, Új Pedagógiai Szemle, OFI, Bp, 2011/1–5., pp. 96–120.
- 9 Cs. F. Nemes Márta id. mű, pp. 4–15.
- 10 Mihalec Gábor et al.: id. mű., pp. 96–120.
- 11 Buda Béla: Családi életre nevelés. Tankönyv és gyakorlati kézikönyv koncepciója, 1998. In: Buda Béla: Elmélet és alkalmazása a mentálhigiénében, Támasz Alapítvány, Bp., 1998., pp.127–179.
- 12 Cs. F. Nemes Márta id. mű, pp. 87–95.
- 13 Komlói Piroska – Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes: A családi életre nevelés és a társas kapcsolati kultúra fejlesztése az iskolában. In: Új Pedagógiai Szemle, 2011/1–5, OFI, Bp., 2011., pp. 86–92.
- 14 Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes: A boldogabb családokért – családi életre nevelés (CSÉN) iskolai program. Mester és tanítvány – Család és Ifjúság, 27. szám, Piliscsaba, 2010. augusztus, pp. 89–107.
- 15 Grész Gábor: A családi életre nevelő programok fontosabb tartalmi elemei. Mester és Tanítvány – Család és ifjúság, 27. szám, Piliscsaba, 2010. augusztus, pp. 51–61.
- 16 Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes: id. mű pp. 89–107.
- 17 Grész Gábor: id. mű, pp. 51–61.
- 18 Komlói Piroska – Hortobágyiné Dr. Nagy Ágnes: id. mű, pp. 86–92.
- 19 II. János Pál: Familiaris Consortio, SZIT, Bp., 1981., 46. pont